

Zaklada Konrad Adenauer
Ured u Zagrebu

**Hrvatska u Europskoj uniji:
Što građani mogu očekivati?**

Autori:
Hrvoje Butković
Krševan Antun Dujmović
Ivona Ondelj

Institut za međunarodne odnose
Zagreb, lipanj 2007.

Izdavači:

Zaklada Konrad Adenauer, Ured u Zagrebu, Frana Petrića 7
<http://www.kas.hr>

Institut za međunarodne odnose, Zagreb, Lj. F. Vukotinovića 2
<http://www.imo.hr>

Urednici:

Dr. Christian Schmitz
Dr. Višnja Samardžija

Lektura:

Mirjana Paić-Jurinić

Sadržaj

Skraćenice	3
Predgovor	4
Uvodne napomene	5
Približavanje učinaka integriranja građanima	7
<i>Hrvatska na putu integriranja u EU</i>	7
<i>Učinci na državu, proizvođače i potrošače</i>	8
<i>Kako se boriti s predrasudama?</i>	10
Političke i institucionalne koristi od pridruživanja Europskoj uniji	11
<i>Političke koristi</i>	11
<i>Pravosuđe i temeljna prava</i>	11
<i>Pravda, sloboda i sigurnost</i>	13
<i>Javna uprava</i>	14
Ekonomске i društvene koristi od pridruživanja Europskoj uniji	14
<i>Poljoprivreda i ruralni razvoj</i>	14
<i>Ribarstvo</i>	17
<i>Industrija</i>	18
<i>Promet</i>	19
<i>Okoliš</i>	21
<i>Znanost i obrazovanje</i>	22
<i>Zapošljavanje</i>	23
<i>Fondovi EU-a i regionalna politika</i>	24
<i>Europska monetarna unija</i>	26
Zaključak	27
Literatura	28

Skraćenice

BDP	Bruto domaći proizvod
BND	Bruto nacionalni dohodak
CAF	Zajednički okvir za ocjenjivanje (engl. Common Assessment Framework)
CAP	Zajednička poljoprivredna politika (engl. Common Agricultural Policy)
CFP	Zajednička ribarstvena politika (engl. Common Fisheries Policy)
CIP	Okvirni program za konkurentnost i inovacije (engl. Competitiveness and Innovation framework Programme)
EAFRD	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (engl. European Agricultural Fund for Rural Development)
EAGF	Europski fond za garancije u poljoprivredi (engl. European Agricultural Guarantee Fund)
ECTS	Europski sustav prijenosa bodova (engl. European Credit Transfer System)
ESF	Europski socijalni fond (engl. European Social Fund)
EMU	Europska monetarna unija (engl. European Monetary Union)
FDI	Izravna strana ulaganja (engl. Foreign Direct Investment)
EFF	Europski ribarski fond (engl. European Fisheries Fund)
FIFG	Financijski instrument za smjernice u ribarstvu (engl. Financial Instrument for Fisheries Guidance)
FP6	Šesti okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj (engl. Sixth Framework Programme for Research and Technological Development)
FP7	Sedmi okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj (engl. Seventh Framework Programme for Research and Technological Development)
IACS	Integrirani administrativni i kontrolni sustav (engl. Integrated Administration and Control System)
ILO	Međunarodna organizacija rada (engl. International Labour Organization)
ITC	Informacijska, tehnička i komunikacijska infrastruktura (engl. Information Technology and Communications Infrastructure)
IPA	Instrument pretpristupne pomoći (engl. Instrument for Pre-Accession Assistance)
ISPA	Instrument strukturne politike u pretpristupnom razdoblju (engl. Instrument for Structural Policies for Pre-accession)
ISZO	Informacijski sustav zaštite okoliša
JRC	Zajednički istraživački centar (engl. Joint Research Centre)
LPIS	Sustav identifikacije zemljišnih čestica (engl. Land Parcel Identification Systems)
NPPEU	Nacionalni program Republike Hrvatske za pristupanje Europskoj uniji
PDV	Porez na dodanu vrijednost
PHARE	Pretpristupni fond (od prvotno, engl. Poland and Hungary Action for Restructuring of the Economy)
PSP	Proces stabilizacije i pridruživanja
SAPARD	Posebni pristupni program za poljoprivredu i ruralni razvoj (engl. Special Accession Program for Agriculture and Rural Development)
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
VMS	Sustav praćenja plovila (engl. Vessel Monitoring System)

Predgovor

Ovu publikaciju napisala je skupina mladih znanstvenika Instituta za međunarodne odnose pod vodstvom dr. sc. Višnje Samardžija, a na inicijativu Zaklade Konrad Adenauer u Zagrebu. Zato na ovome mjestu prvo srdačno zahvaljujemo kolegicama i kolegama.

Ova analiza treba pridonijeti što konkretnijoj raspravi o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji. Njezina je svrha objašnjavati i informirati te omogućiti dublji uvid u perspektive koje se otvaraju Hrvatskoj kao zemlji kandidatkinji za pristup Uniji. Analiza ne zanemaruje strahove i predrasude građana, ona se s njima suočava. Strahovi građana moraju se ozbiljno shvatiti upravo stoga što je primanje u obitelj EU-a jedina realna opcija za budućnost zemlje. Uz to, Hrvatska je za svoje susjede iz bivše Jugoslavije već sada važan most prema Europskoj uniji. Njezino je pristupanje Uniji stoga u interesu cijele regije, čija se još uvijek moguća žarišta sukoba dugoročno mogu riješiti samo u sklopu EU-a.

Raduje činjenica da su stranke zastupljene u hrvatskom parlamentu postigle konsenzus o pristupanju Europskoj uniji. Zato se nadamo da će ova studija nositeljima političke odgovornosti biti od pomoći kako bi se raspršili strahovi i razbile predrasude ljudi u selima, općinama i gradovima. Građani moraju znati kako je samo po sebi razumljivo da pristupanje Uniji utječe na njihove živote. Procesi prilagodbe pravnoj stečevini Europske unije i normativnom aparatu zajedničkih organa u Bruxellesu donijet će promjene na koje se moraju pripremiti. Razumije se da je to zadaća i za političare, koji se i za to sami moraju pripremiti.

Ovoj publikaciji želimo što šire prihvaćanje u Hrvatskoj, prije svega elektroničkim putem.

Dr. Christian Schmitz
Konrad-Adenauer-Stiftung

Uvodne napomene

Svrha je ove analize sagledati i na jednostavan način izložiti kratkoročne i dugoročne učinke koje će Republike Hrvatska imati od pridruživanja Europskoj uniji (EU) na gospodarskom, političkom i društvenom planu. Analiza je usmjerena na očekivane koristi i troškove pridruživanja prvenstveno iz perspektive hrvatskih građana. Svrha publikacije je podići razinu svijesti građana o tome kako pridruživanje EU upravo njima donosi najviše koristi. Ona upućuje na činjenicu da će se koristi od pridruživanja očitovati dugoročno, a da su troškovi kratkoročni i usko povezani s reformama koje bi se, kao dio tranzicijskog procesa, morale provesti i bez pridruživanja.

Proces pridruživanja iziskuje široku podršku građana. U tom smislu, ovom se publikacijom želi pomoći građanima Hrvatske da na temelju jasne i jednostavne argumentacije dođu do vlastitih zaključaka o potrebi pridruživanja EU. Ona daje argumente koji mogu pridonijeti jačanju zanimanja za europski projekt i pomoći u borbi s predrasudama i euroskepticizmom, no istodobno upozorava i na troškove cjelokupnog procesa. Istraživanje koje je Eurobarometer objavio u jesen 2006. godine pokazuje da samo 42% hrvatskih građana smatra kako će zemlja imati koristi od ulaska u EU.¹ Polazeći od nedovoljne potpore građana, autori upućuju na aspekte koji mogu pridonijeti razumijevanju integracijskog procesa i na tom temelju, pomoći im da izgrade vlastito mišljenje. Jednostavnom analizom nastoji se pokazati kako je za Hrvatsku članstvo u EU s gospodarskog i političkog stajališta cilj od prvorazredne važnosti, te da je ponajprije u interesu građana.

Publikacija je nastala na poticaj Zaklade Konrad Adenauer (KAS), koja je njezinu izradu povjerila mladim istraživačima Instituta za međunarodne odnose (IMO) iz Zagreba. Rad predstavlja nastavak KAS-ova projekta *EU se isplati: Zašto je Europska unija važna za svoje države članice*. Ipak, glavna je razlika između prethodnih izvješća, koja su izrađena za nekoliko zemalja članica EU-a i ovog izvješća to što je u slučaju Hrvatske primijenjen ex ante pristup, što ranije nije bio slučaj. Polazišna je postavka da će se uvažiti rok koji je predvidjela Vlada Republike Hrvatske i da će Hrvatska biti spremna za pridruživanje Europskoj uniji 2009. godine.

Zadatak autora bio je da na temelju postojeće literature, objavljenih članaka i istraživanja prikažu očekivane učinke integriranja koji tek predstoje na različitim područjima i to prvenstveno sa stajališta njihova utjecaja na građane. Tekst ukratko donosi informacije (a katkad i spekulacije) o utjecaju pridruživanja na pojedina područja i stoga predstavlja polazište za identifikaciju područja o kojima su informacije nedostatne i manjkave, te koja zahtijevaju daljnju sustavnu analizu. U skladu s tim tijekom izrade korišteni su različiti izvori – od službenih dokumenata Europske unije i strateških dokumenata Republike Hrvatske do nacionalnih dokumenata i studija koji su specijalno izrađeni u sklopu procesa pridruživanja. Nadalje, korišteni su znanstveni članci i knjige, te domaći tisak.

Izvještaj je timski izradilo troje istraživača Instituta za međunarodne odnose iz Zagreba, okupljenih u Odjelu europskih integracija koji vodi dr. sc. Višnja Samardžija. Autorima Hrvoju Butkoviću, Antunu Krševanu Dujmoviću i Ivoni Ondelji glavni istraživački interes i područje specijalizacije predstavlja proučavanje procesa europskog integriranja.

¹ European Commission (2006), *Standard Eurobarometer 66: Javno mnijenje u Europskoj uniji: Nacionalni izvještaj – Hrvatska*, Bruxelles, jesen 2006.

Rad je podijeljen na tri glavna dijela. Uvodni dio donosi kratak pregled odnosa Europske unije i Hrvatske, objašnjava glavne makroekonomske trendove u Hrvatskoj, razmatra opće učinke pridruživanja za državu, proizvođače i potrošače, te upućuje na određene elemente strategije u borbi protiv predrasuda i euroskepticizma. Drugi dio analizira političke i institucionalne koristi koje će Hrvatska imati od pridruženja Europskoj uniji, dok treći dio opisuje ekonomske i društvene koristi u nekim područjima koja su naročito važna za hrvatske građane i za hrvatsko društvo općenito.

Zbog prostornih i vremenskih ograničenja prikazani su samo glavni učinci koje treba očekivati, bez ulaženja u potanja objašnjenja. Autori su nastojali pisati jednostavnim i razumljivim jezikom, bez nepotrebnih podataka, imajući u vidu da je publikacija namijenjena široj javnosti. Publikacija je komplementarna redovitom informiranju građana, akademske zajednice i civilnog društva o europskom integracijskom procesu koje je Institut za međunarodne odnose uspostavio pokretanjem portala Entereurope (www.entereurope.hr). Unatoč ograničenom opsegu i vrlo skromnim financijskim sredstvima, ovaj rad nastoji dati odgovore na neka ključna pitanja o očekivanim učincima integriranja i time pomoći razumijevanju ukupnog integracijskog procesa.

Publikacija je završena u lipnju 2007.

Dr. Višnja Samardžija
Institut za međunarodne odnose

Približavanje učinaka integriranja građanima

Hrvatska na putu integriranja u EU

Od stjecanja neovisnosti Hrvatska prolazi kroz razdoblje demokratizacije i tranzicije k slobodnom tržišnom gospodarstvu. Ipak, pravni temelj u odnosima između EU-a i Hrvatske postavljen je tek 29. listopada 2001. potpisivanjem *Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju* (SSP). Riječ je o pravnom instrumentu kojim Hrvatska postaje pridružena članica EU-a. Provedbom SSP-a Hrvatska kao i druge države Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP) pripremaju se za buduće punopravno članstvo u Uniji. Srpnja 2001. parafiran je i *Privremeni sporazum*, čime je proces stupanja na snagu dijelova SSP-a koji će tiču trgovinskih i prometnih pitanja bitno ubrzan.

U prosincu 2002. Hrvatski sabor prihvatio je *Rezoluciju o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji*, kojom se potvrđuje da je članstvo u EU strateški državni cilj. Ubrzo nakon toga, 21. veljače 2003, Hrvatska podnosi zahtjev za punopravno članstvo u EU.

Europsko vijeće na lipanjskom sastanku u Solunu 2003. potvrdilo je europsku perspektivu zemalja Zapadnog Balkana. Slijedila je uobičajena procedura izrade mišljenja, temeljem kojeg Europska komisija u srpnju 2003. Hrvatskoj šalje upitnik sa 4.560 pitanja. Vlada Republike Hrvatske uručila je odgovore Europskoj komisiji u listopadu 2003., a travnja 2004. Komisija je izdala pozitivno mišljenje (franc. avis) o *Zahtjevu Republike Hrvatske za članstvo u EU*. Dva mjeseca poslije, 18. srpnja, Europsko vijeće prihvatilo je odluku kojom se Republici Hrvatskoj odobrava status države kandidatkinje za punopravno članstvo u EU. Europsko vijeće je u jesen 2004. prihvatilo Europsko partnerstvo za Hrvatsku te pretpristupnu strategiju, čime je učinjen još jedan korak prema otvaranju pregovara o pristupanju.

SSP je stupio na snagu 1. veljače 2005., a u ožujku iste godine Europsko vijeće prihvatilo je *Pregovarački okvir za Hrvatsku*. Pregovori o pristupanju otvoreni su u Luksemburgu tijekom bilateralne međuvladine konferencije između EU-a i Hrvatske, 3. listopada 2005. Proces *screeninga* (analitičkog pregleda usklađenosti hrvatskoga zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a) dovršen je u listopadu 2006., dok su pregovori o dva od ukupno 35 poglavlja pravne stečevine EU-a (franc. *acquis communautaire*) privremeno zaključeni do kraja 2006. Do lipnja 2007. otvoreno je 12 pregovaračkih poglavlja. Očekuje se da će do kraja 2007. biti otvoreno više od polovice poglavlja, te da će neka od njih biti i privremeno zatvorena.

Hrvatska ima djelotvorno tržišno gospodarstvo, pa ako gospodarske reforme nastavi provoditi dosadašnjim tempom, trebala bi u srednjoročnom razdoblju biti sposobna suočiti se s konkurentskim pritiskom i tržištem EU-a.² Hrvatska općenito održava stabilnost tečaja i nisku stopu inflacije, koja je 2005. bila 3,3%.³ Inflacija se drži pod kontrolom stabilnošću tečaja kune i eura.

² Europska komisija (2006), *Hrvatska: Izvješće o napretku za 2006. godinu*, COM (2006) 649 konačni tekst, Bruxelles, 8. studenog 2006.

³ Hrvatska narodna banka, *Opće informacije o Hrvatskoj – ekonomski pokazatelji*, URL=http://www.hnb.hr/statistika/e-ekonomski_indikatori.htm (15. ožujka 2007.)

Od 2000. hrvatski BDP stalno raste. Realni porast BDP-a 2006. godine iznosio je 4,5%, što je porast u odnosu na 4,3 % 2005. odnosno 3,8% 2004. godine.⁴ Ukupni rast BDP-a uglavnom je potaknut domaćom potražnjom, većim privatnim ulaganjima, a djelomično i većim izvozom.⁵ Postupni rast 2006. doveo je BDP po stanovniku na više od 7,700 eura, dok je u prethodnoj godini BDP po stanovniku bio oko 7.000 eura.⁶

Godine 2006. prosječni dohodak po stanovniku Hrvatske izražen paritetom kupovne moći dosegnuo je 49% prosjeka BDP-a u EU-25, što je ispod razine deset novih država članica koje su Uniji pristupile 2004. Ipak, taj je postotak viši nego u Bugarskoj i Rumunjskoj, koje su u istoj godini zabilježile 33% i 34% prosjeka EU-25. Treba također istaknuti da se prema prosječnom dohotku po stanovniku Hrvatska nalazi i ispred drugih dviju država kandidatkinja, Turske sa 28% i Makedonije sa 26% prosjeka u EU-25.⁷

Najveći makroekonomski izazov za Hrvatsku ostaje visoki javni i vanjski dug te nedovoljna konkurentnost i greenfield investicije.⁸

Učinci na državu, proizvođače i potrošače

Kratkoročno, srednjoročno ili dugoročno pristupanje Europskoj uniji Hrvatskoj će donijeti koristi, ali i troškove u raznim područjima društvenog života. No, pristupanje Uniji, koje podrazumijeva cjelovito integriranje u jedinstveno tržište EU-a za Hrvatsku nema alternativu. Kao mala zemlja, ona mora biti u oba smjera otvorena za protok roba, usluga, radne snage i kapitala prema zemljama Unije.

Pristupanjem Uniji Hrvatska će unaprijediti pristup jedinstvenom tržištu EU-a, koje ima više od 490 milijuna potencijalnih potrošača. Pristupanje otvara nove mogućnosti, ali bi poduzećima koja se ne budu prilagodila novim uvjetima moglo predstavljati nepremostivu prepreku. Na to, međutim, ne treba gledati isključivo kao na trošak pridruživanja, jer su reforme nužan dio tranzicije na tržišno gospodarstvo bez obzira na pristupanje EU.

Kao država članica Europske unije i dio jedinstvenoga tržišta, Hrvatska će osjetiti konkurenciju stranih poduzeća na domaćem tržištu, ali će otvorenost tržišta biti poticaj za daljnja izravna ulaganja (FDI) u zemlji. Treba napomenuti da većina investicija ulazi u Hrvatsku upravo iz zemalja EU-a.

Otvaranje hrvatskoga tržišta i društva ipak ne znači da će konkurentnija poduzeća iz EU-a “ugroziti” sve gospodarske subjekte jer integracija omogućuje državama članicama da

⁴ Eurostat, *News releases*, prosinac 2006, URL=http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136107&_dad=portal&_schema=PORTAL (14. travnja 2007.)

⁵ IBID.

⁶ Hrvatska gospodarska komora (2007), *Osnovni makroekonomski pokazatelji hrvatskog gospodarstva*, URL=<http://hgk.biznet.hr/hgk/fileovi/10100.xls> (30. ožujka 2007.)

⁷ IBID.

⁸ Hrvatska narodna banka, *Opće informacije o Hrvatskoj – ekonomski pokazatelji*, URL=http://www.hnb.hr/statistika/e-ekonomski_indikatori.htm (15. ožujka 2007.)

sačuvaju nadzor nad strateškim industrijama od nacionalnog interesa. Zbog rastuće konkurencije između država članica EU-a, ali i zbog ubrzanog rasta gospodarstava Sjedinjenih Američkih Država i Azije koja svoju trgovinu nastoje proširiti globalno, većina država članica EU-a nedavno je izmijenila zakone o trgovini. Tako su Francuska i Njemačka uvele dopune prema kojima inozemna preuzimanja većih kapitalnih udjela u gospodarskim područjima od državnog interesa podliježu prethodnom odobrenju državnih tijela. Hrvatska će stoga kao punopravna članica imati zakonsko pravo zaštititi vitalne javne interese, strateške industrije i djelatnosti.

Pristupanje Hrvatske imat će vrlo određene učinke kako na državu tako i na njezine proizvođače i potrošače. Kao građani EU-a, hrvatski potrošači će imati koristi od raznovrsnije i šire ponude, dok bi s ukidanjem preostalih carina na robu iz država članica cijene mnogih proizvoda trebale postupno padati. Osim toga, članstvo u Uniji donijet će bolju zaštitu potrošača. Liberalizacija usluga povoljno će utjecati na potrošače. Omogućit će im bolju i širu ponudu usluga, a to će poboljšati njihov životni standard.

Jedinstveno europsko tržište povećat će pritisak na hrvatske proizvođače, ali će se pristupanje EU odraziti i na državu, koja će ukidanjem carinskih pristojbi osjetiti gubitak prihoda. Država će morati smanjiti potpore, što može uzrokovati stečaj nekih poduzeća, pa se to može promatrati kao trošak za te proizvođače i radnike. No, u smanjivanju potpora može se vidjeti i dugoročna korist. Naime, time će se država osloboditi tereta podupiranja nekonkurentnih poduzeća, a to će istodobno otvoriti mogućnost većeg investiranja u profitabilnije sektore.

S obzirom na pozitivne gospodarske učinke na države Srednje i Istočne Europe koje su članice Unije postale 2004. godine i koje od tada bilježe rekordan rast izravnih stranih ulaganja (FDI), sličan razvoj očekuje se i u Hrvatskoj. Članstvo u Uniji sigurno će donijeti bolje kreditno rangiranje i rast povjerenja investitora. Bit će veće i mogućnosti financiranja iz fondova EU-a, što bi uz povećana strana ulaganja trebalo znatno ubrzati rast hrvatskog gospodarstva.

Članstvo u EU neće se odraziti jednako na sve segmente hrvatskoga društva, i neke će skupine imati veće koristi od drugih. Mlađa populacija s poduzetničkim sposobnostima, pojedinci osposobljeni za izazove fleksibilnog tržišta rada, te naročito skupine koje se bave pitanjima vezanim uz EU, imat će najveće koristi od pridruživanja golemom jedinstvenom tržištu. Pridruživanje će nedvojbeno imati značajne društvene učinke, no kako je već prije rečeno, ti učinci nisu isključivo povezani s pridruživanjem već i s uvjetima djelovanja na globaliziranom svjetskom tržištu.

Financijsko tržište doživjet će bitna poboljšanja. Nakon pridruživanja, hrvatski će građani moći svoj novac investirati u strane obveznice, a pravne osobe će svojom imovinom upravljati u sigurnijem okruženju. Slobodno kretanje kapitala sigurno će se značajnije odraziti i na hrvatsko tržište nekretnina, koje bilježi znatniji porast cijena nakon što je Hrvatska 2004. dobila status kandidatkinje za članstvo u EU. Može se očekivati da će se uzlazni trend u tom području nastaviti u godinama uoči i netom nakon pristupanja EU, pa će cijene nekretnina dodatno porasti. To će imati dvojak učinak: građani koji budu kupovali nekretnine osjetit će poskupljenje kao trošak, dok će za one koji ih budu prodavali nove cijene donijeti korist.

Kako se boriti s predrasudama?

Usprkos mnogim argumenatima koji potvrđuju očekivanja da će hrvatski građani imati korist od ulaska u EU, tu su i strahovi da bi integracija mogla imati i neke negativne posljedice. Općenito gledano, dva su osnovna razloga za porast euroskepticizma u godinama koje prethode ulasku u EU i oba su zasnovana na predrasudama. Prvo, nedostatno povjerenje u državne institucije očituje se i kao pomanjkanje podrške za pridruživanje EU. Taj problem bi se mogao riješiti povećanjem transparentnosti, učinkovitosti i pouzdanosti državnih institucija i tijela. Drugo, obaviještenost o integracijskom procesu je djelomična i nedostatna, a ishod je strah određenih skupina da će se nakon pridruživanja njihov položaj pogoršati.

Ne treba zaboraviti da sama unutarnja dinamika integracijskog procesa utječe na javnu potporu pridruživanju. Naime, u svim državama pristupnicama u prvoj integracijskoj fazi zabilježena je nerealno visoka javna potpora pridruživanju, što proizlazi iz neutemeljenih očekivanja i nedostatka specijaliziranih znanja kako o koristima tako i o troškovima integriranja u pojedinim područjima. Na taj se način može razumjeti i promjena raspoloženja u Hrvatskoj, gdje potpora pridruživanju, koja je do tada bila oko 70%, 2004. pada na oko 50% (gdje se zadržala do danas).⁹

Jedini pravi odgovor na euroskepticizam i predrasude može biti kvalitetna i sustavna kampanja komuniciranja s građanima, shvaćena kao dvosmjernan proces. Premda se ne može reći da su svi strahovi povezani s pridruživanjem neutemeljeni, te da će svi sudionici procesa imati jednake koristi, može se očekivati da će “gubitnika” biti daleko manje nego što je građana koji trenutačno misle da je pridruživanje za Hrvatsku loše.¹⁰ Komuniciranje s javnošću, informiranje javnosti i obrazovanje predstavljaju velike izazove, imajući u vidu činjenicu da je integracijski proces vrlo složen, i da se njegovi učinci ne mogu na jednak način objašnjavati svim skupinama stanovništva. Iskustvo pokazuje kako se o učincima integriranja mora govoriti u odvojenim kampanjama (posebno za poljoprivredne proizvođače, za male i srednje poduzetnike, studente itd.).

Važnost spomenutog “segmentiranog pristupa” informiranju javnosti istaknuta je u nacionalnoj *Komunikacijskoj strategiji za informiranje hrvatske javnosti o Europskoj uniji i pripremama za članstvo* iz 2006.¹¹ U tom su dokumentu identificirane tri glavne ciljane skupine: multiplikatori/inicijatori javnog mnijenja, mladi, te skupine s povećanom sumnjičavošću prema promjenama. Za svaku od tih skupina treba odrediti metode i sredstva kako bi se ostvarili glavni ciljevi komunikacijske strategije. Uspjeh nacionalne komunikacijske strategije može se mjeriti samo rezultatima njezine provedbe. Stoga se

⁹ European Commission (2004), *Standard Eurobarometer 62: Javno mnijenje u Europskoj uniji: Nacionalni izvještaj – Hrvatska*, Bruxelles: jesen 2004;

European Commission (2006), *Standard Eurobarometer 66: Javno mnijenje u Europskoj uniji: Nacionalni izvještaj – Hrvatska*, Bruxelles: jesen 2006.

¹⁰ European Commission (2006), *Standard Eurobarometer 66: Javno mnijenje u Europskoj uniji: Nacionalni izvještaj – Hrvatska*, Bruxelles: jesen 2006.

¹¹ Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija (2006), *Komunikacijska strategija za informiranje hrvatske javnosti o Europskoj uniji i pripremama za članstvo*, Zagreb: Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija.

podizanju svijesti o učincima članstva u EU trebaju zdušno posvetiti kako državna tijela tako i drugi društveni akteri kao što su akademska zajednica, civilno društvo, poslovna zajednica itd.

Dobro provedena komunikacijska kampanja trebala bi podići svijest o mogućim ekonomskim i političkim koristima članstva u EU za Hrvatsku kao državu i za njezine građane kao pojedince. Rezultati prilagodbe, koja će zahtijevati određene troškove, bit će koristi u obliku bolje pravne zaštite, veće radne mobilnosti, boljih izgleda za ostvarivanje dobiti itd.

Odašiljanje koherentnih i ciljanih poruka različitih aktera putem publikacija, organiziranih javnih događanja i informacijskih servisa, te kontaktiranjem s medijima, u konačnici bi trebalo raspršiti predrasude o Europskoj uniji.

Političke i institucionalne koristi od pridruživanja Europskoj uniji

Političke koristi

Članstvo u Europskoj uniji jamstvo je političke stabilnosti i dobrog funkcioniranja državnih institucija koje će djelovati kao zaštitnice demokracije, vladavine prava, ljudskih prava i manjinskih prava. Kao članica zajednice koja okuplja oko pola milijarde ljudi, Hrvatska će se naći u zoni političke stabilnosti, a to će omogućiti svekoliki društveni i gospodarski razvoj. Primjena europskih standarda pridonijet će daljnjoj demokratizaciji hrvatskoga društva. Dapače, primjena europskih standarda donijeti će zemlji potrebnu depolitizaciju državnih službi.

Činjenica da će Hrvatska najvjerojatnije postati 28. država članica EU-a, nameće obvezu preuzimanja uloge predvodnika lidera u regiji Zapadnog Balkana, odnosno primjera za druge zemlje. U interesu je Hrvatske da i druge države u regiji postanu članice EU-a jer će joj to omogućiti suradnju sa susjednim balkanskim zemljama na novim temeljima, u velikoj europskoj obitelji. Članstvo će omogućiti Hrvatskoj da aktivno zagovara daljnju integraciju Zapadnog Balkana u EU jer je regionalna suradnja jedan od temelja Unije.

Kao članica EU-a Hrvatska će aktivno sudjelovati u odlučivanju na razini Unije. Zajedno s drugim državama EU-a sudjelovat će u kreiranju europskih politika, pa će hrvatski utjecaj na globalnu politiku biti veći. EU će djelovati kao zaštitnik hrvatskih interesa prema trećim zemljama, dok će globalni politički interesi Hrvatske biti jednaki interesima Unije. U svakom slučaju, Hrvatsku će članstvo u EU bolje pripremiti za suočavanje s globalnim izazovima.

Pravosuđe i temeljna prava

Kada je posrijedi pravosuđe, Hrvatska nije iznimka među tranzicijskim državama, gdje pravosuđe općenito ima velike nedostatke. Zato i ne čudi da se poglavlje o pravosuđu i temeljnim pravima ocjenjuje kao Ahilova peta pretpripristupnih pregovora.¹² U svakom slučaju,

¹² Teška domaća zadaća, *Slobodna Dalmacija*, 11. 9. 2006.

neovisno i transparentno pravosuđe koje jamči pravdu za sve građane preduvjet je za članstvo u EU.¹³

Najistaknutiji nedostaci u području pravosuđa jesu: odsutnost jedinstvenog, objektivnog i transparentnog sustava vrednovanja sudaca i sudskih vježbenika; manjak nepristranosti, sudskog profesionalizma, stručnosti i učinkovitosti; predugo trajanje postupaka; mnogo neriješenih predmeta (osobito ovršnih) te nedovoljno djelotvorna provedba strategije pravosudne reforme.¹⁴

Reforma hrvatskog pravosuđa, međutim, bilježi pomake koji se odnose ponajprije na smanjivanje broja neriješenih predmeta. Nadalje, intenzivno uvođenje ITC infrastrukture, te profesionalni razvoj sudaca, državnih odvjetnika, sudskih savjetnika, vježbenika i drugih zaposlenika u pravosuđu također su koristi koje donosi približavanje EU.

Rezultat usklađivanja s europskim standardima bit će pravosuđe koje neće biti reformirano samo putem pisanih strategija već i u praksi. Sustavni nadzor u pravosuđu, integrirani sustav upravljanja predmetima i primjena metoda alternativnog rješavanja sporova, tek su neke od prednosti usklađivanja s tim standardima. Sustav usklađen s EU-om trebao bi biti u stanju osigurati rješavanje predmeta u razumnom roku, pravno utemeljene odluke i smanjivanje nesigurnosti pravnih subjekata u pogledu njihova pravnog položaja, što omogućuje jačanje povjerenja hrvatskih građana u pravosuđe i predstavlja konkretnu korist od integracije.

Među hrvatskim građanima vlada mišljenje da je korupcija u društvu široko prisutna. To se odnosi naročito na pravosuđe, lokalnu upravu i zdravstvo.¹⁵ Stroga europska pravila o borbi protiv korupcije predstavljaju važnu kariku u lancu reformi.¹⁶ Iako je Hrvatska postala sastavni dio međunarodnog mehanizma konvencija pomoću kojih se regulira borba protiv korupcije, za doseganje europske razine na tom području treba uložiti još napora.

Bolja zaštita ljudskih prava, s obzirom na nedostatke u tom području, također je korist koju će građani imati od pristupanja EU.¹⁷ Potpuna usklađenost s europskim standardima i zahtjevima donijet će Hrvatskoj brojne koristi, kao što su: uvođenje i djelovanje besplatne pravne pomoći; manje kršenja prava na suđenje u razumnom roku; veće poštovanje prava nacionalnih manjina; intenziviranje povratka prognanika i izbjeglica; potpuna provedba načela jednakog tretmana; bolja zaštita prava osoba s invaliditetom; provedba antidiskriminacijske strategije; uspostava i primjena međunarodnih standarda odnosa prema zatvorenicima (s nužnim poboljšanjima u zatvorskom sustavu) te transparentnost izbornog sustava.

Rezultat sudjelovanja Hrvatske u pravnom sustavu EU-a bit će državne institucije koje omogućuju učinkovito pravosuđe, sposobno jamčiti profesionalne odluke i pravnu sigurnost. Drugim riječima, rezultat će biti ojačana država u koju građani mogu imati povjerenje.

¹³ Korupcija u Hrvatskoj ruši prava građana, *Jutarnji list*, 12. 11. 2005.

¹⁴ Europska komisija (2006) *Hrvatska: Izvješće o napretku za 2006. godinu*, COM (2006) 649 konačni tekst, Bruxelles, 8. studenog 2006.

¹⁵ Korupcija u Hrvatskoj ruši prava građana, *Jutarnji list*, 12. 11. 2005.

¹⁶ Korupcija novi povod za pritisak iz EU, *Jutarnji list*, 12. 11. 2005.

¹⁷ Human Rights Watch (2006), *World Report*, (s.l.) Human Rights Watch.

Pravda, sloboda i sigurnost

Sudjelovanje u području pravde, slobode i sigurnosti osjetljivo je područje u procesu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji. Neke stare navike, nedovoljno razvijeni sustav, previše općenite strategije i nedovoljna koordinacija suradnje između ustanova, smještaju ovo područje među najvažnija u pretpristupnim pregovorima. Zbog mnogih problema, to područje zahtijeva znatne promjene i poboljšanja, te spremnost i volju da se provedu stvarne reforme. Iako je trenutačni zakonski okvir samo djelomično usklađen s pravnom stečevinom EU-a, nove zakonske izmjene i dopune već donose rezultate.

Pridruživanje europskom režimu pravde, slobode i sigurnosti donijet će Hrvatskoj: učinkovitiju borbu protiv terorizma i organiziranog kriminala; razvoj i poboljšanje suradnje u uzajamnom priznavanju presuda u kaznenim i građanskim stvarima; napredak u domeni borbe protiv zloporabe droga, prijevare i korupcije te učinkovitiju borbu protiv pranja novca i trgovine ljudima.

Pridruživanje velikom području bez granica donijet će slobodnije kretanje ljudi. Njihovu sigurnost će jamčiti učinkovito upravljanje vanjskim granicama EU-a, koje će se temeljiti na uskoj suradnji pravosudnih organa i policije. Istodobno prihvaćanje prava Zajednice u području migracija, izdavanja viza i upravljanja granicama, donijet će učinkovitiju borbu protiv ilegalnih migracija i bolji pregled nad migracijskim tokovima.¹⁸

Što se tiče azila, EU će omogućiti organiziranje sustava za tražitelje azila¹⁹ te transparentnost postupka dobivanja azila (posebno u žalbenom postupku o zahtjevu za dobivanje azila, što je u hrvatskom zakonodavstvu područje koje iziskuje daljnje djelovanje).

Provedba planiranih strategija, intenzivna edukacija građana i podizanja javne svijesti o trgovini ljudima, omogućit će poboljšanje sustava zaštite svih građana Hrvatske.

Od usklađivanja pravosudne suradnje u civilnim i kaznenim stvarima sa sustavom EU, hrvatski građani imat će koristi u obliku: ubrzanih istražnih postupaka; većih mogućnosti procesuiranja počinitelja ozbiljnih kriminalnih radnji s međunarodnim elementima; uzajamnog priznavanja sudskih odluka u kaznenim i građanskim stvarima; te pojednostavljenih i ubrzanih rješavanja prekograničnih sporova. Prilagodba hrvatske ustavne zabrane izručenja vlastitih državljana također je nužna kako bi se potpuno profitiralo od sudjelovanja u sustavu Europskoga uhidbenog naloga.

Važna je posljedica pridruživanja europskom režimu pravde, slobode i sigurnosti i uspostava sustava pomoći žrtvama, prihvaćanjem i provedbom odgovarajućih propisa i pružanjem jamstava. Svakom pojedincu bit će zajamčen život u sigurnom okruženju, a prijetnje kao što su organizirani kriminal, terorizam i trgovanje ljudima rješavat će se sustavno i u međusobnoj suradnji.

¹⁸ Počelo betoniranje granice s BiH, *Slobodna Dalmacija*, 26. 3. 2002.

¹⁹ Azilanti u potrazi za ljudskim pravima, *Večernji list*, 18. 11. 2006.

Javna uprava

Javna uprava zasnovana na europskim standardima može se smatrati temeljem učinkovitog funkcioniranja u svim drugim područjima.

Hrvatska će prije pridruživanja morati provesti temeljitu reformu svoje javne uprave. Hrvatski građani gotovo su se naviknuli na neučinkovitost državne uprave na svim razinama. Usklađenost s europskim standardima donijet će zakonski okvir koji neće biti toliko podložan arbitrarnim odlukama i koji će omogućiti smanjivanje korupcije uz bolju komunikaciju uprave i građana. Za hrvatske građane to nadalje znači učinkovitu uslugu, transparentniji sustav davanja informacija te stručnost osoblja.²⁰

Hrvatski građani općenito će profitirati od smanjenja pravne nesigurnosti, koja je obično uzrokovana dugotrajnim postupcima s visokim troškovima i “šutnjom” administracije. Loše postupanje prema građanima, niska kvaliteta poslovanja (pogotovo na lokalnoj razini), te niska učinkovitost i slaba provedba propisa znatno će se smanjiti nakon ulaska u EU.

Konkretni programi u području javne uprave (npr. Hitro.hr i E-Uprava²¹) pripremaju put za korištenje novih pogodnosti nakon stupanja u članstvo. Za pojedince će to značiti javnu upravu utemeljenu na sustavnom vođenju dokumentacije i transparentnom poslovanju. U konačnici, zadovoljstvo pružatelja i primatelja usluga može se istaknuti kao bitna korist od pristupanja europskom režimu javne uprave. Pridruživanjem Zajedničkom okviru za ocjenjivanje organizacija u javnom sektoru (CAF) kao mjernom instrumentu za pokazivanje učinkovitosti javne uprave diljem EU-a, stvorenom suradnjom ministara država članica odgovornih za javnu upravu, Hrvatskoj će se dati praktičan alat za poboljšanje vlastite javne uprave. Pridruživanje Zajedničkom okviru osigurat će hrvatskim građanima učinkovitiju upravu sposobnu za pružanje usluga na europskoj razini.

Ekonomске i društvene koristi od pridruživanja Europskoj uniji

Poljoprivreda i ruralni razvoj

S oko 0,65 hektara poljoprivrednog zemljišta po stanovniku, Hrvatska se ubraja u države koje su razmjerno bogate poljoprivrednim zemljištem. Ipak, brojni su problemi glede racionalnog iskorištavanja takvog zemljišta: naslijeđena fragmentiranost privatnog zemljišta, stalni gubitak poljoprivrednog zemljišta zbog gradnje, te znatan udio neobrađenog i napuštenog zemljišta.²² Proces pristupanja EU posve sigurno postupno donosi koristi hrvatskoj poljoprivredi jer je usmjerio brojne reforme, otvorio nova tržišta i uveo racionalizaciju u toj djelatnosti.

²⁰ Prespora reforma državne administracije, *Privredni vjesnik*, 26. 9. 2005.

²¹ *E-Hrvatska*

<http://www.e-hrvatska.hr> (10. svibnja 2007.)

²² Franić, R., Žimbek, T., (2002), Pretpostavke za uključivanje poljoprivrede u proces pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji, u: Ott, K. (ur.), *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: Izazovi ekonomske i pravne prirode*, Zagreb: Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju zacrtao je put postupnoj liberalizaciji trgovine između Hrvatske i EU. Uz to, nakon što je Hrvatska dobila status kandidatkinje, EU je počeo s programom podrške kroz Posebni pristupni program za poljoprivredu i ruralni razvoj (SAPARD). Program je omogućio financiranje ulaganja u poljoprivredna poduzeća i proizvodnju hrane, gospodarsku diverzifikaciju, razvoj ruralne infrastrukture, nadogradnju tehnoloških normi i kvalitativnih standarda.²³

Otvaranje pregovara o pristupanju donijelo je zadatak potpunog usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a. To za poljoprivredu među ostalim podrazumijeva i temeljitu reformu sustava poljoprivrednih poticaja. Tako se hrvatskim poljoprivrednicima nakon pristupanja neće više isplaćivati poticaji iz hrvatskoga državnog proračuna već izravno iz proračuna EU-a, tj. iz onog njegovog dijela koji je rezerviran za Zajedničku poljoprivrednu politiku (CAP) na koju Unija troši oko trećine ukupnih proračunskih sredstava. Prijelaz na taj novi sustav zahtijeva od Hrvatske osnutak posebne agencije koja će regulirati plaćanje “izravnih poticaja” hrvatskim poljoprivrednicima iz Europskoga fonda za jamstva u poljoprivredi (EAGF) i Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD). Radi prilagodbe zahtjevima i standardima CAP-a Hrvatska je već osnovala Integrirani administrativni i kontrolni sustav (IACS), Sustav identifikacije zemljišnih čestica (LPIS) te Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i Sustav poljoprivrednog računovodstva, putem kojih će se podržavati rad specijalizirane agencije za “izravne poticaje”.²⁴

U novim državama članicama utvrđeno je da će iz fondova CAP-a poljoprivrednicima u prvoj godini članstva biti isplaćeno 25% ukupnog iznosa koji stoji na raspolaganju poljoprivrednicima u starim članicama. Taj se udio postupno povećava, pa će se poljoprivrednici u novim članicama potpuno izjednačiti s onima u starim članicama 10 godina nakon ulaska njihovih država u EU (u nekim državama i prije). Kako bi se zaštitili interesi poljoprivrednika, novim je državama članicama dopušteno da u prvim godinama nakon pristupanja EU “izravne poticaje” iz fondova CAP-a nadopunjavaju komplementarnim poticajima iz državnog proračuna. Prikazani način stupnjevitog uvođenja “izravnih poticaja” bit će primijenjen i na Hrvatsku.²⁵ Iskustva novih članica govore u prilog činjenici da će se nakon pridruživanja Uniji poljoprivredni poticaji redovitije isplaćivati, a istodobno će se smanjiti nepravilnosti i prijevare.²⁶

Za hrvatsku poljoprivredu, koja pati zbog strukturnih nedostataka (na žitarice koje donose niže financijske prihode od drugih kultura odnosi se 65,7% zasijanih površina)²⁷ sudjelovanje u CAP-u donosi mogućnost za daljnje reformiranje sektora, uz podršku iz fondova EU-a, prema gospodarski održivoj proizvodnji.²⁸ Tomu u prilog govori i činjenica da je 2003. CAP

²³ Intervju Petra Čobankovića ministar poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, *Vjesnik*, 25/26. 11. 2006.

²⁴ Što veća poljoprivredna kompanija, to više novca a mali proizvođači odumiru, *Privredni vjesnik*, 25. 9. 2006.

²⁵ Beširević, N. (2006), *Kako u EU?: 85 pitanja i odgovora za hrvatske poljoprivrednike o Europskoj uniji*, Zagreb: Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija.

²⁶ Što veća poljoprivredna kompanija, to više novca a mali proizvođači odumiru, nav. dj.

²⁷ Državni zavod za statistiku (2006), *Statističke informacije*, prosinac 2006, URL= <http://www.dzs.hr> (10. svibnja 2007.)

²⁸ Što veća poljoprivredna kompanija to više novca a mali proizvođači odumiru, nav. dj.

znatnije reformiran uvođenjem novog sustava poljoprivrednih poticaja, tzv. “jedinstvenih plaćanja” koja se izračunavaju na osnovi prijašnjih poticaja bez obzira na stvarnu proizvodnju (za nove države članice poticaji se računaju prema hektaru). Glavna je svrha tog novog poticajnog sustava odvojiti poticaje od proizvodnje poljoprivrednih proizvoda kako bi se poljoprivrednike motiviralo da proizvode za tržište, a ne za poticaje. Nadalje, u skladu s povećanim zanimanjem za razvoj sela, reformirani CAP je uveo i poticaje za poljoprivrednike kao čuvare okoliša i zbog njihovih drugih funkcija, a ne kao proizvođače hrane.²⁹

Usprkos reformi CAP-a, EU još uvijek propisuje kvote za proizvodnju vina, šećera, mlijeka i maslinova ulja. Kvote se određuju za svaku državu članicu zasebno, a ona ih dijeli proporcionalno nacionalnim proizvođačima. Kvote za Hrvatsku odredit će se tijekom pretpripravnih pregovora, a temeljit će se na referentnoj godini za proizvodnju nabrojanih proizvoda.³⁰

Poljoprivreda se smatra jednim od rijetkih sektora gdje bi, uvjetno govoreći, pristupanje EU u određenoj mjeri moglo donijeti gubitke za potrošače i koristi za proizvođače. Pretpostavlja se da bi sudjelovanje u CAP-u moglo uzrokovati povećanje cijena hrane. Ipak, blagi porast cijena prehrambenih proizvoda dogodit će se istodobno sa znatnim porastom prihoda za poljoprivredne proizvođače. U novim državama članicama pristupanje je donijelo dramatičan porast prihoda poljoprivrednih proizvođača, za više od 70% u odnosu na prosjek posljednjih godina prije pristupanja. Važno je napomenuti i to da su zbog tih promjena prihodi poljoprivrednika u starim državama članicama ostali stabilni.³¹

Očekuje se da će tržišno orijentirani poljoprivredni proizvođači biti “pobjednici” procesa integracije, a “gubitnici” bi mogli biti poljoprivrednici koji rade na malim nekonkurentnim posjedima koji se nisu prestrukturirali. Međutim, poljoprivrednicima koji rade na tim malim posjedima pružit će se razne mogućnosti za prilagodbu novim okolnostima, posebno putem inicijativa EU-a na području ruralnog razvoja. Omjer između koristi i troškova također će ovisiti o financijskim i tehničkim mogućnostima poljoprivrednika da se brzo prilagode strogim zdravstvenim i sigurnosnim standardima koji se primjenjuju u EU. Poljoprivrednici koji budu sposobni povezati svoju tradicionalnu proizvodnju s prioritetima koji se mogu financirati iz fondova EU-a (ruralni razvoj, pošumljavanje, zdrav okoliš) trebali bi biti “pobjednici” procesa pristupanja. Treba dodati i to da će proizvođači ekoloških proizvoda (“zdrava hrana”) dugoročno gotovo sigurno postati “pobjednici” integriranja.³² Hrvatski poljoprivrednici će imati koristi i od očekivanog uravnoteženja omjera izvoza i uvoza poljoprivrednih proizvoda (trenutačno je samo 60% hrvatskog uvoza pokriveno izvozom).³³

²⁹ Koestler, U., El-Agraa, A. M. (2004), *Common Agricultural Policy*, u: El-Agraa, A. M. (ur.), *The European Union: Economics and Policies*, Harlow: Prentice Hall.

³⁰ Beširević, N. (2006), *Kako u EU?: 85 pitanja i odgovora za hrvatske poljoprivrednike o Europskoj uniji*, nav.dj.

³¹ European Commission (2006), *Enlargement, Two Years After: An Economic Evaluation*, Occasional Papers, Brussels: European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs.

³² Tang, Helena, ur. (2000), *Winners and Losers of EU Integration: Policy Issues for Central and Eastern Europe*, Washington: The World Bank.

³³ Žuljevita prilagodba, *Vjesnik*, 19. 2. 2005.

Neizbježna liberalizacija tržišta poljoprivrednog zemljišta, kao posljedica članstva u EU, ne bi se trebala smatrati prijetnjom nacionalnoj poljoprivredi jer je otvorena za uvođenje potencijalno dugog tranzicijskog razdoblja. To je razdoblje vrlo važno za hrvatske poljoprivrednike jer je povećanje malih i fragmentiranih posjeda ključan čimbenik podizanja njihove konkurentnosti.³⁴

Ulaskom u EU prestat će ubiranje carinskih pristojbi na uvoz hrane iz država Unije (na početku Procesa stabilizacije i pridruživanja, Hrvatska je na godinu prikupljala oko 100 milijuna eura od te vrste carina). Ipak, nestanak tog važnog izvora prihoda ne treba doživljavati kao čist gubitak, već kao nacionalni doprinos Zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU-a.³⁵

Ribarstvo

Ribarstvo je jedno od područja koja će imati mnoge koristi od pristupanja EU. Iako djelatnost ribarstva sudjeluje u hrvatskom BDP-u sa samo 0,3% a Jadransko more ne obiluje ribom, u njemu živi veliki broj ribljih vrsta.³⁶ Ulov morske ribe i drugih morskih organizama u Hrvatskoj iznosio je oko 20 000 tona na godinu između 2000. i 2005., a ribarstvo kao djelatnost orijentirano je na izvoz. EU je najveći trgovački partner Hrvatske, a slobodan pristup tržištu Unije nakon stupanja u punopravno članstvo bit će poticaj za daljnji razvoj te djelatnosti.

Radi usklađivanja s pravnom stečevinom, Hrvatska je već provela niz zakonodavnih izmjena. Osim toga, Hrvatska je jedina država koja nije članica EU-a a članica je Europske federacije proizvođača u akvakulturi, te je ratificirala ugovor s Općom komisijom za ribarstvo u Sredozemlju.³⁷

Tijekom pristupnog procesa i u godinama nakon ulaska u EU Hrvatska će primjenjivati mjere za moderniziranje ribarske flote, a svoju ribarsku politiku uklopit će u okvire Zajedničke ribarstvene politike EU (CFP). Kao članica Unije Hrvatska će se pridružiti Sustavu praćenja plovila (VMS), kojim se navigacijski i komunikacijski sateliti povezuju s ribarskim i patrolnim plovilima, nadzornim zrakoplovima i sustavima za nadzor. To će omogućiti kontroliranje izlova u Jadranskom moru i bolju zaštitu ribe. Da bi postala članicom VMS-a, Hrvatska mora izgraditi infrastrukturu, logistiku i sustav nadzora, a potrebno je izraditi i registre plovila. Na taj će se način stvoriti održivo ribarstvo, zaštititi vrste kojima prijete opasnost od izumiranja i povećati riblji fond u Jadranskom moru odabirom dopuštenih alata i tehnika ribolova. VMS sustav također će se koristiti u borbi protiv neregistriranog i nereguliranog ribolova.

Kao članica Unije Hrvatska će primati sredstva Europskoga ribarskog fonda (EFF), koji od 2007. zamjenjuje dotadašnji Financijski instrument za smjernice u ribarstvu (FIG). Do 2013. EU za EFF planira izdvojiti više od 3,5 milijarde eura. Hrvatska će moći dobiti sredstva

³⁴ Isto.

³⁵ Isto.

³⁶ Intervju s Ružicom Gelo iz Hrvatske gospodarske komore, *Privredni Vjesnik*, 20. 11. 2006.

³⁷ Intervju s Ivanom Katavićem, pomoćnikom ministra u Ministarstvu poljoprivrede, *Vjesnik*, ožujak 2006.

Fonda kako bi ojačala daljnja ulaganja u infrastrukturu, rekonstruirala ribarsku flotu i poboljšala kvalitetu ribarskih proizvoda. Sredstvima Fonda poboljšati će se zaštita zdravlja ribara, te sigurnost i diverzifikacija ribarskih aktivnosti. Nadalje, omogućit će se raniji odlazak u mirovinu, te će se podržati mladi ribari i njihovo obrazovanje. Pridruživanje Europskom ribarskom fondu pridonijet će zaštiti okoliša, i potaknuti daljnja ulaganja u istraživanje i razvoj ribarske djelatnosti.

Kao članica EU-a, Hrvatska će imati registrirane ribarske luke gdje će se riba utovarivati ili pretovarivati radi uvoza i izvoza. Kako bi regulirala trgovinu ribom, Hrvatska će morati sagraditi veleprodajne tržnice kakve postoje i u drugim mediteranskim državama EU-a.³⁸

Industrija

Usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a na području industrije stvorit će okvir za restrukturiranje i modernizaciju kroz koji će hrvatska industrija postati konkurentnija i usmjerenija na izvoz. Trenutačno je samo 50% hrvatskoga uvoza pokriveno izvozom, što će se morati promijeniti želi li se zadržati i povećati sadašnji rast.³⁹ Harmonizacija u području industrije potaknut će integraciju nacionalne industrije u međunarodna tržišta putem strateških partnerstava, sudjelovanja u međunarodnim i regionalnim klasterima i integracije u mreže proizvodnje i opskrbe velikih klijenata. Nadalje, očekuje se da će provedba Lisabonske strategije EU-a i približavanje njenim ciljevima (onoliko koliko je moguće) donijeti koristi u pogledu rasta, zapošljavanja i konkurentnosti.

Industrijska politika EU-a horizontalnog je karaktera, a svrha joj je stvaranje odgovarajućih okvirnih uvjeta za rast svih industrijskih sektora kroz stvaranje jednakih mogućnosti i uvjeta za sva poduzeća. Ta se politika zasniva na kontroli državnih potpora te na poticanju istraživanja i razvoja u sektoru industrije. Državne potpore kontroliraju se zbog remećenja uvjeta konkurentnosti na jedinstvenom tržištu, dok se istraživanju i razvoju posvećuje posebna pozornost jer je pretvaranje novih znanja u nove proizvode i usluge ključno za industrijski rast.⁴⁰

Usklađivanje s industrijskom pravnom stečevinom ipak nije kraj državnih potpora. Države članice EU-a mogu intervenirati i osigurati horizontalnu financijsku potporu industriji tijekom prestrukturiranja, a naročito kada se radi o privatizaciji industrije u državnom vlasništvu i investiranju u istraživanja i razvoj. U slučaju malog i srednjeg poduzetništva, državna pomoć nije samo dopuštena, već se i potiče.

³⁸ Isto.

³⁹ Hrvatska gospodarska komora (2007), *Osnovni makroekonomski pokazatelji hrvatskog gospodarstva*, URL=<http://hgk.biznet.hr/hgk/fileovi/10100.xls> (30. ožujka 2007.).

Intervju s Mladenom Vedrišem, *Vjesnik*, 20/21. 1. 2007.

⁴⁰ Curzon Price, V. (2004), *Industrial Policy*, u: El-Agraa, A. M. (ur.), *The European Union: Economics and Policies*, Harlow: Prentice Hall.

European Commission (1999), *Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulty, Notice to Member States Including Proposals for Appropriate Measures*, OJC 288, Brussels, 9. listopada 1999.

Mala i srednja poduzeća smatraju se okosnicom europskog gospodarstva i EU podupire neke aspekte njihova djelovanja kroz Okvirni program za konkurentnost i inovacije (CIP), koji se financira iz strukturnih fondova i Kohezijskog fonda.

Usklađivanjem s pravnom stečevinom tehnički zahtjevi za industrijske proizvode uskladit će se sa standardima EU-a, time će se otkloniti tehničke prepreke trgovini i rastu konkurentnosti hrvatskih tvrtki. Nadalje, ukupni uvjeti za poslovanje bit će bolji zahvaljujući većoj zakonskoj transparentnosti i predvidljivosti poslovne okoline.

Usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a u industriji zahtijeva prestrukturiranje, uključujući prihvaćanje novih tehnologija. To se osobito odnosi na brodogradilišta i željezare, koji bi se trebali osposobiti da na europskom i svjetskom tržištu opstanu, bez državne pomoći koju sada primaju. Privatizacija je ključna za prestrukturiranje tih industrija jer je jedini način za privlačenje tzv. *greenfield* investicija usmjerenih k stvaranju nove proizvodnje i izvozu.⁴¹

Slični izazovi nalaze se i pred prehrambenom i tekstilnom industrijom. Tvrtke u tim granama previše su fragmentirane i morat će se bolje međusobno povezivati. Prije priključivanja EU, prehrambena i tekstilna industrija trebale bi donijeti kvalitetne strategije širenja na regionalno tržište, jer svi pokazatelji govore da na tom tržištu imaju najveće potencijale za rast.⁴²

Bilo bi pogrešno smatrati da će tradicionalne industrije biti “gubitnici” procesa pristupanja. Industrijske gospodarske grane koje su već konkurentne ili one koje se prestrukturiraju imat će koristi od priključenja EU. Nakon stupanja u punopravno članstvo ukinut će se administrativne prepreke za poslovanje na jedinstvenom tržištu, a očekuje se i rast povjerenja investitora. Dapače, prestrukturiranje i privatizacija trenutačno nekonkurentnih sektora, ako se obave profesionalno, mogli bi donijeti uspješnu prilagodbu novim tržišnim uvjetima.

Promet

Cestovni promet je najvažniji oblik teretnog i putničkog prijevoza u Europskoj uniji. On je ključan za normalno funkcioniranje jedinstvenog tržišta jer nudi fleksibilnost koju zahtijeva suvremeno gospodarstvo.⁴³ Hrvatska već u pretpristupnoj fazi, putem Instrumenta za strukturne politike u pretpristupnom razdoblju (ISPA), može koristiti pomoć Unije za razvoj cestovne infrastrukture, ali i za druge prometne sektore.

Mogućnosti financiranja projekata vezanih za promet znatno se povećaju nakon što država uđe u EU, jer se taj sektor nalazi u samom vrhu prioriteta strukturnih fondova i Kohezijskog fonda. Sam Kohezijski fond (približno 20% ukupnih sredstava koje EU odvaja za regionalnu politiku) rezerviran je samo za financiranje projekata vezanih za okoliš, promet i obnovljive izvore energije. Ipak, valja napomenuti da je postavljanje nacionalnih prioriteta glede prometnih koridora koji će se spajati na koridore EU-a, preduvjet za uspješno postpristupno financiranje iz fondova EU-a.⁴⁴

⁴¹ Oštra tržišna utakmica, *Večernji list*, 3. 10. 2005.

⁴² Isto.

⁴³ Button, K. (2004), Transport Policy, u: El-Agraa, A. M. (ur.), *The European Union: Economics and Policies*, Harlow: Prentice Hall.

⁴⁴ Prometni planovi zadovoljili EU, *Vjesnik*, 27. 09. 2006.

Premda je tržišna važnost željezničkog prometa u Uniji sve manja, on prima znatnu pomoć jer se smatra ekološki poželjnim i smanjuje rast udjela cestovnog prometa u Europi.⁴⁵ Stoga članstvo u EU u ovom sektoru olakšava provedbu socijalno osjetljive gospodarske reforme. Takve je reforma hrvatskom željezničkom sustavu nužna, jer se temelji na zastarjelim tehnologijama i služi prvenstveno za očuvanje radnih mjesta, a ne kao pružatelj prijevoznih usluga.

Pomorski promet se tradicionalno veže uz Hrvatsku: u ukupnom putničkom prometu sudjeluje sa 9,7%, a u ukupnom teretnom sa 26,5%. Nakon ulaska u EU povećat će se važnost pomorskog prometa, što će donijeti razvoj hrvatskih luka na Jadranskom moru. Izvoz preko tih luka za mnoge tvrtke iz Srednje Europe gospodarski je najprihvatljiviji način za izlazak na svjetsko tržište. Zato će u pogledu pomorskog prometa koristi od pristupanja biti velike i za Hrvatsku i za EU.

Jedna od posljedica pristupanja je i ukidanje carina, što bi moglo nepovoljno djelovati na tvrtke u području prometa. Ipak, budući da zbog ukidanja administrativnih prepreka ulasku na tržište EU-a ukupni promet robe raste, potencijalni gubici lako bi mogli prerasti u profite.⁴⁶

Uzajamno priznavanje vozačkih dozvola odgovarat će i prijevoznicima i potrošačima. Poteškoće bi mogli izazvati usvajanje sigurnosnih i ekoloških standarda za vozila i prometovanje, prilagodba tehničkim zahtjevima, administrativne procedure i ispunjavanje drugih zahtjeva za ulazak na tržište. Te mjere zahtijevaju početno investiranje i donijet će domaćim tvrtkama dodatne troškove.⁴⁷

Usklađivanjem s pravnom stečevinom EU-a uvode se nova pravila kabotaže u nacionalnom cestovnom, zračnom i pomorskom prometu. Drugim riječima, u domaćem će prometu ti sektori biti otvoreni za tržišno natjecanje s tvrtkama iz drugih država članica. No, to ne treba doživljavati kao prijetnju nacionalnim prometnim tvrtkama koje djeluju na domaćem tržištu, jer one već sada povećavaju konkurentnost svojih voznih parkova. Nadalje, odredbe o kabotaži vjerojatno će biti podvrgnute prijelaznom razdoblju. Otvaranje nacionalnog prometnog tržišta bit će hrvatskim građanima korisno, jer će se time smanjiti cijene i povećati kvaliteta i teretnog i putničkog prometa.⁴⁸

EU trenutačno investira u kombiniranje različitih prometnih sektora kako bi se ponudile bolje veze (*intermodalitet* u žargonu stručnjaka), i stvorile alternative ekološki štetnom cestovnom prometu. Pridruživanje Uniji omogućit će financiranje reorganizacije nacionalnog prometnog sustava prema načelima intermodaliteta.⁴⁹

⁴⁵ Button, K. (2004), *Transport Policy*, u: El-Agraa, A. M. (ur.), nav. dj.

⁴⁶ Prometna politika pred mukotrpnim pregovorima, *Poslovni dnevnik*, 12. 10. 2005.

⁴⁷ Tang, Helena, ur. (2000), *Winners and Losers of EU Integration: Policy Issues for Central and Eastern Europe*, nav. dj.

⁴⁸ Prometni planovi zadovoljili EU, *Vjesnik*, 27. 09. 2006.

⁴⁹ European Commission (2003), *Europe at a Crossroads: The Need for Sustainable Transport, Europe on the Move Series*, Brussels: European Commission, Directorate-General for Press and Communication.

Okoliš

Članstvo u EU pruža koristi sudjelovanja i mogućnost utjecaja na jedan učinkovit i utjecajan nadnacionalni režim zaštite okoliša. Doista, Hrvatska će na nacionalnoj razini imati vrlo veliku korist od priključenja europskom režimu zaštite okoliša. Naime, prije pristupanja moraju se provesti reforme za uspostavu novog nacionalnog sustava zaštite okoliša (u sadašnjem sustavu ima nedosljednosti i promašaja u provedbi).⁵⁰ Osim toga, nacionalne standarde bi trebalo pooštriti, a sustav zaštite okoliša reformirati, čak i da Hrvatska ne teži članstvu u EU.

Nevladina organizacija *Ecotec* sastavila je 2001. neovisno izvješće o tome kakve koristi za zdravlje i gospodarstvo imaju države Srednje i Istočne Europe od usklađivanja s europskom pravnom stečevinom u području zaštite okoliša. Ustanovljene su mnoge koristi: bolje javno zdravlje zbog smanjivanja broja oboljelih od bolesti dišnih organa i preuranjene smrtnosti; smanjenje šteta na prirodnim resursima koji su u komercijalnoj uporabi i na građevinama; smanjenje rizika od trajnog oštećenja važnih prirodnih resursa kao što su tokovi podzemnih voda itd. U izvješću se zaključuje kako su, u gospodarskom smislu, čak i najniže procijenjene koristi od pridruživanja još uvijek 18% veće od najviše procijenjenih troškova.⁵¹

Kao dio procesa usklađivanja s pravnom stečevinom, Hrvatska je osnovala Agenciju za zaštitu okoliša s osnovnim zadatkom organiziranja i prikupljanja informacija o stanju okoliša na nacionalnoj razini i stvaranja jedinstvenog i unificiranog Informacijskog sustava zaštite okoliša (poznatog kao ISZO). Hrvatska je također osnovala Fond za zaštitu okoliša.

Osnutak Agencije za zaštitu okoliša i Fonda za zaštitu okoliša, koji rade neovisno o hrvatskom Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog planiranja i graditeljstva, osigurava neovisan pristup na tom području. S jedne strane, Agencija za zaštitu okoliša kao krovno tijelo za prikupljanje i standardizaciju podataka pokazala se u državama članicama EU-a kao vrlo učinkovit sustav. Fond za zaštitu okoliša, pak pokazao se vrlo korisnim u pribavljanju financijskih sredstava od privatnog sektora.⁵²

Okoliš je, uz poljoprivredu, najteže poglavlje u procesu pristupanja i postavlja najviše financijske zahtjeve. Procijenjeno je da će u Hrvatskoj ukupni troškovi usklađivanja zakonodavstva i primjene pravne stečevine EU-a u području okoliša dosegnuti 10 milijardi eura, a najviše će trebati izdvojiti za upravljanje otpadom, te odvođenje i pročišćavanje otpadnih voda.⁵³ Premda bi zakonodavstvo trebalo uskladiti do kraja pregovaračkog procesa,

⁵⁰ Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (2002), *Nacionalna strategija zaštite okoliša*. Zagreb: Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva.

⁵¹ Ecotec Research and Consulting (2001), *The Benefits of Compliance with the Environmental Acquis for the Candidate Countries*, (s.l.): Ecotec Research and Consulting.

⁵² Ban, A. (2004), *Zaštita okoliša: Javno sudjelovanje i pristup informacijama*, u: Ott, K. (ur.), *Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji: Institucionalni izazovi*, Zagreb: Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert.

⁵³ Intervju Nikole Ružinskog, državnog tajnika za zaštitu okoliša i glavnog pregovarača za okoliš i energetiku, *Vjesnik*, 10. 06. 2006.

primjena nekih skupih direktiva mogla bi se odgoditi ako se dogovore prijelazna razdoblja. Ta bi razdoblja mogla trajati i do deset godina nakon pristupanja, pa i dulje.

Hrvatska država će imati korist od sudjelovanja u europskom režimu zaštite okoliša i neće morati sama snositi visoke troškove provedbe pravne stečevine u tom području. Očekuje se da će samo oko 30% izdataka za provedbu izravno snositi hrvatski državni proračun, a ostatak će pokriti sredstva privatnog sektora (domaćeg i stranog), te manjim dijelom sredstva iz fondova EU-a. Manji dio troškova pokrit će se i iz zajmovima međunarodnih financijskih institucija. Umjesto čistih troškova, izdaci za usklađivanje poprimit će oblik investicija koje bi trebale omogućiti daljnji gospodarski rast i donijeti dobit svojim investitorima.⁵⁴

Znanost i obrazovanje

Reforme u znanosti i obrazovanja trebale bi biti bezbolnije i manje zahtjevne nego drugdje, a pristupanje Uniji će hrvatskim građanima donijeti srednjoročne i dugoročne koristi. Relativna lakoća usklađivanja s europskim normama u ovom području ogleda se u činjenici da su pregovori o poglavljima Znanost i istraživanje i Kultura i obrazovanje otvoreni i privremeno zatvoreni prije svih drugih.

U akademskoj godini 2005./6. Hrvatska je počela uvoditi načela Bolonjske deklaracije u visokoškolske studijske programe. Iako je za ocjenu rezultata provedbe bolonjskog procesa još rano, on će dugoročno gledano uvelike pridonijeti visokom školstvu u Hrvatskoj. Prvo, hrvatska sveučilišta će se organizirati prema europskom modelu. Nadalje, hrvatski studenti diplomskih, poslijediplomskih, doktorskih ili postdoktorskih programa, i akademska zajednica moći će iskoristiti prednosti koje donosi mobilnost unutar Europske unije. Naposljetku, provedbom Bolonjske deklaracije sveučilišta u Hrvatskoj postat će konkurentnija i prilagođenija potrebama suvremenog gospodarstva.

Bolonjski proces je naročito važan za bivše socijalističke države, kao što je Hrvatska, čiji obrazovni sustavi nisu bili usklađeni s potrebama tržišta radne snage. Stoga bi se upravo reforma obrazovanja trebala smatrati katalizatorom daljnjeg rasta hrvatskoga gospodarstva. U skladu s bolonjskim procesom, Hrvatska će uvesti binarni sustav koji će olakšati integraciju strukovnih i sveučilišnih programa. Spajanje dvaju sustava omogućit će hrvatskim studentima veću mobilnost. Zajedno s uvođenjem Europskog sustava prijenosa bodova (ECTS), binarni sustav će hrvatskom sustavu visokog obrazovanja donijeti i više raznolikosti i fleksibilnosti.

Jedan je od glavnih ciljeva EU-a postići da gospodarstvo starog kontinenta bude konkurentnije pomoću većeg ulaganja u istraživanja i razvoj. EU je Lisabonskom strategijom, postavila cilj povećanja ulaganja u istraživanje i razvoj na 3% BDP-a do 2010. Udio investicija iz privatnog sektora trebao bi biti 2/3, a iz javnog 1/3. Hrvatska danas ima upravo obratan omjer udjela privatnog i javnog sektora u financiranju istraživanja i razvoja: 0,9% investira država, a 0,35 dolazi iz privatnog sektora.⁵⁵ Kako bi dosegla europski cilj stvaranja konkurentnijeg gospodarstva na globalnoj razini, Hrvatska mora ulagati više u znanost i obrazovanje a to će povoljno djelovati na cjelo društvo. S obzirom na trenutačno stanje u sektoru, ne može se postići cilj izdvajanja 3% BDP-a za znanosti i istraživanje do

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Intervju Dražena Vikić-Topića, državnog tajnika za znanost i tehnologiju, *Vjesnik*, 1/2. 07. 2006.

2010., ali će se izdvajanja umjereno povećavati. Dugoročno ulaganje u znanost i obrazovanje svakako će podići obrazovnu razinu hrvatskih građana.

Danas samo 7,9% hrvatskih građana ima fakultetsku naobrazbu, što je činjenica koja u usporedbi s državama EU-a zabranjena – npr. Slovenija ima 15% fakultetski obrazovanih građana. Kao država članica, Hrvatska će osjetiti sve koristi pridruživanja globalno konkurentnom europskom tržištu, što otvara mogućnosti i za poboljšanja na području obrazovanja.⁵⁶

Tijekom procesa pristupanja, Hrvatska je kao država kandidatkinja već profitirala sudjelovanjem u Šestom okvirnom programu za istraživanje i tehnološki razvoj (FP6) tijekom 2006. Novi, Sedmi okvirni program (FP7) donosi još više sredstava za znanost, istraživanje i inovacije, što će hrvatski znanstvenici i istraživači moći iskoristiti kako bi pridonijeli tehnološkom i gospodarskom razvoju zemlje. Hrvatska u FP7 ima status pridružene države, što znači da ima jednake mogućnosti za financiranje kao i države članice EU-a. Premda kao država koja još nije članica Unije mora plaćati naknadu za sudjelovanje u FP7, sudjelovanje je vrlo korisno za domaći sustav znanosti i obrazovanja. Osim toga, sudjelovanje u programima EU-a služi i kao priprema za sudjelovanje u budućim projektima.

Hrvatska ima mogućnost da kao punopravna članica sudjeluje u radu Zajedničkog istraživačkog centra (JRC) i EURATOM-a. Nadalje, može sudjelovati u mnogim specifičnim programima EU-a na području istraživanja i razvoja, kao što su: COOPERATION (suradnja u istraživanjima), IDEAS (granična istraživanja) PEOPLE (ljudski potencijal), i CAPACITIES (istraživački kapacitet). Od lipnja 2000. godine Hrvatska je i punopravna članica programa EUREKA. U sklopu programa ERASMUS MUNDUS još uvijek ima status treće zemlje, što znači da za sada ne može izvoditi poslijediplomske studije i izdavati ERASMUS diplome.

Zapošljavanje

Članstvo Uniji bit će korisno prije svega za svu visokoobrazovanu radnu snagu zbog očekivanog gospodarskog rasta koji će im donijeti nove mogućnosti zapošljavanja. Neizvjesno je, međutim, kako će pristupanje EU općenito utjecati na visoku stopu nezaposlenosti (prema ILO metodologiji 11,2%)⁵⁷ jer gospodarski rast ne mora donijeti i rast zapošljavanja. No, sigurno je da će Hrvatska nakon pristupanja biti opremljenija za borbu protiv nezaposlenosti jer će joj biti na raspolaganju sredstva Europskoga socijalnog fonda (ESF).

Postupna liberalizacija tržišta rada EU-a donijet će bolje izgleda za zapošljavanje svih nezaposlenih hrvatskih građana. Osim toga, hrvatski će građani nakon pridruživanja imati veće izgleda za sudjelovanje u programima prekvalifikacije.⁵⁸ Nažalost, treba ustvrditi i to da u kontekstu gospodarstva EU struktura nezaposlenih u Hrvatskoj nije povoljna. Prema

⁵⁶ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2005), *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005 –2010*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

⁵⁷ Ministarstvo rada, gospodarstva i poduzetništva (2007), Ministar Vukelić o napretku u razvoju malog i srednjeg poduzetništva, URL= <http://www.mingorp.hr/default.asp?id=1376&glink=> (15. lipnja 2007.)

⁵⁸ Bejaković, P. (2002), Ne(zaposlenost) u Republici Hrvatskoj, u: Ott, K. (ur.), *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: Izazovi ekonomske i pravne prilagodbe*, nav. dj.

statistiki iz 2005. godine, samo je 21,022 nezaposlenih osoba od ukupno 308,738 bilo fakultetski obrazovano, dok su preostalih 287,716 završili tek srednju ili osnovnu školu.⁵⁹

Svaki građanin Europske unije ima pravo raditi u drugim državama članicama bez diskriminacije po nacionalnoj osnovi. Pravo na rad uključuje i uživanje svih socijalnih prava vezanih uz taj status. Slobodno kretanje radne snage, jedan od najvidljivijih rezultata integracije, koristit će i poslodavcima i zaposlenicima. No, hrvatski građani (kao i građani novih država članica općenito) vjerojatno neće odmah nakon ulaska u EU profitirati od odredbi pravne stečevine o mobilnosti radne snage. Druge države članice, nakon pristupanja Hrvatske imat će pravo uvesti moratorije na liberalizaciju tržišta rada za hrvatske građane u trajanju do sedam godina.⁶⁰

No, svakako ohrabruje činjenica da je već dvije godine nakon proširenja 2004. većina starih država članica ukinula sve barijere za zapošljavanje građana novih članica, a Velika Britanija, Irska i Švedska odlučile su se za politiku "otvorenih vrata" od samog početka. Nadalje, prema načelu reciprociteta, Hrvatska će moći odgoditi liberalizaciju vlastitog tržišta rada za građane država članica koje se odluče uvesti moratorij na zapošljavanje hrvatskih građana.⁶¹

Usklađivanje s pravnom stečevinom na području zapošljavanja donijet će Hrvatskoj značajne reforme u sustavu zapošljavanja od kojih će svi građani imati koristi. One će omogućiti bolje kontroliranje poslodavaca, strože antidiskriminacijske mjere i općenito bolja jamstva u pogledu prava zaposlenika.⁶² Pristupanje će poboljšati sustav socijalne sigurnosti, te pravni položaj zaposlenika.

Jedna od posljedica usklađivanja s pravnom stečevinom također je uvođenje metode obračunavanja društvenih doprinosa prema broju radnih sati, što će donijeti porast rada na skraćeno radno vrijeme. U Hrvatskoj danas tek 5% zaposlenika radi na skraćeno radno vrijeme, dok je u Uniji prosjek 20%. Porast te vrste zapošljavanja trebao bi smanjiti ukupnu stopu nezaposlenosti i istodobno pridonijeti izgradnji socijalno osjetljivijeg društva.⁶³

Fondovi EU-a i regionalna politika

Od 2004. Hrvatska sudjeluje u pretpristupnim programima Unije: PHARE, ISPA i SAPARD. Program PHARE podržava reforme u procesu pristupanja i do sada je prvenstveno za jačanje administrativnih kapaciteta dodijeljeno 167 milijuna eura. Putem ISPA-e investirano je 2005. godine 25 milijuna eura, a 2006. 35 milijuna, uglavnom u zaštitu okoliša i izgradnju prometne infrastrukture. Financiranje putem SAPARD-a počelo je 2006., i do sada je dodijeljeno 25 milijuna eura za podršku poljoprivrednicima, i razvoj ruralne infrastrukture.

⁵⁹ Državni zavod za statistiku (2006), *Statističke informacije*, prosinac 2006, URL= <http://www.dzs.hr> (10. svibnja 2007.)

⁶⁰ I nakon ulaska u Uniju Hrvati će morati imati radnu dozvolu, *Jutarnji list*, 17. 11. 2006.

⁶¹ Isto.

⁶² Zastrajujuće kazne za diskriminaciju, *Vjesnik*, 13. 10. 2006.

⁶³ U part-time radu na repu smo EU-a, *Slobodna Dalmacija*, 19. 11. 2006.

Od 2007. PHARE, ISPA i SAPARD zamijenjeni su novim Instrumentom pretpristupne pomoći (IPA), koji primarno podržava države kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje u usklađivanju s pravnom stečevinom. Pomoću IPA-e će Unija do 2010. u Hrvatskoj financirati projekte vrijedne 589,9 milijuna eura. Osim projekata usklađivanja s pravnom stečevinom, IPA pomaže provedbu projekata jačanja izgradnje institucionalnih kapaciteta i regionalne suradnje, razvoja prometne infrastrukture, zaštite okoliša, povećanja regionalne konkurentnosti, ruralnog razvoja i razvoja ljudskih resursa. Provedba projekata pretpristupne pomoći važna je za Hrvatsku jer se time korisnike educira i priprema za buduće sudjelovanje u regionalnoj politici i u Zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU-a.

Regionalna politika EU-a financira se iz strukturnih fondova i Kohezijskog fonda. Unija izdvaja oko trećine ukupnog proračuna za regionalnu politiku, koje je svrha smanjiti razvojne razlike među regijama i državama članicama. Budući da je razvojna pomoć iz strukturnih i Kohezijskog fonda dostupna samo državama članicama, koristi od pridruživanja u tom području vrlo su velike.

Uz to, prema trenutačnoj financijskoj perspektivi EU-a, 78,5% proračuna rezerviranog za regionalnu politiku utrošit će se za financiranje takozvanog konvergencijskog cilja, to jest, za financiranje regija koje nemaju više od 75% prosječnog BDP-a Unije. Kad Hrvatska postane članica, ukupan hrvatski teritorij (podijeljen na tri regije) imat će preduvjete za financiranje iz konvergencijskog cilja regionalne politike. Ipak, valja reći da financijska perspektiva EU-a (2007.-2013.) ne predviđa financiranje država članica koje bi se pridružile Uniji tijekom tog razdoblja. Stoga će se 2008., tijekom usklađivanja financijske perspektive, morati voditi računa o tome da se Hrvatska planira Uniji priključiti prije 2014.

Hrvatska će kao država članica morati plaćati doprinos proračunu EU-a u iznosu koji ne premašuje 1,24% njezina BND-a. Istodobno kao država članica moći će primiti do 4 % svojeg BDP-a iz strukturnih i Kohezijskog fonda EU-a. Budući da je BDP Hrvatske oko 30 milijardi eura, 4% je približno 1 milijarda i 200 milijuna eura, dok će očekivani daljnji rast nacionalnog gospodarstva samo povećati tu brojku. Hrvatska trenutačno u obliku razvojne pomoći iz fondova EU-a prima na godinu oko 140 milijuna eura. Stoga će razlika između onoga što prima sada kao kandidatkinja i onoga što će primati kad postane članica biti približno milijarda eura na godinu.⁶⁴

Prvenstvena svrha pretpristupne pomoći je poboljšanje administrativnih sposobnosti državne uprave, no razvojna pomoć iz strukturnih i Kohezijskog fonda mnogo je šireg karaktera. Tako će velik dio sredstava iz strukturnih fondova i Kohezijskog fonda biti usmjeren izravno prema malim i srednjim poduzećima i prema jačanju poduzetništva. Zato će i koristi od razvojne pomoći iz fondova EU-a nakon pristupanja Uniji postati za hrvatske građane znatno opipljivije.⁶⁵

⁶⁴ Kako u EU: Neven Mimica-predsjednik Saborskog odbora za europske integracije, *Banka*, br. 12., prosinac 2006.

⁶⁵ Intervju s Charles Whiteom, predstavnikom Opće uprave za regionalnu politiku Europske unije, *Vjesnik*, 7., 8. i 9. listopada 2005.

Europska monetarna unija

Troškovi i koristi priključivanja Europskoj monetarnoj uniji (EMU) uvelike će ovisiti o ukupnom procesu gospodarske i političke integracije Hrvatske u Uniju, kao i o mogućnostima zemlje da apsorbira poremećaje na globalnom platnom tržištu. Hrvatsko gospodarstvo je već poprilično “euroizirano”, gotovo do razine država članica koje su se Uniji priključile tijekom 2004. i 2007. Od svih tranzicijskih država Hrvatska ima najvišu razinu zamjene valute, dok je mjereno prema bankovnim zaduženjima približno 65% depozita u Hrvatskoj pohranjeno u eurima.⁶⁶ Nadalje, u hrvatskom bankarskom sustavu prevladavaju banke iz zone eura (92%)⁶⁷, a izravna strana ulaganja i trgovina sa zonom eura dominiraju hrvatskim gospodarstvom.

Kako bi se pridružila Europskoj monetarnoj uniji Hrvatska mora ispuniti kriterije iz Maastrichta. Premda pristupanje EMU-u može biti dovršeno tek dvije godine nakon ulaska u punopravno članstvo Unije, Hrvatska se već sada nalazi na putu ispunjavanja nekih od zadanih kriterija. Javni dug je u 2005. ostao stabilan i iznosio je 52,8% nominalnog BDP-a.⁶⁸, dok je opći državni deficit pao sa 5% 2004. na 3,9% 2005. godine.⁶⁹ Hrvatska također održava stabilne cijene, stabilan tečaj i nisku stopu inflacije.

Najveće koristi od ulaska u EMU osjetit će se na mikrorazini. Najočitiije će biti ukidanje troškova konvertiranja valuta i platnih transakcija. Ulazak u EMU također će donijeti veću transparentnost novčanih transfera. Tako će se cijene u Hrvatskoj moći lako usporediti s cijenama u drugim državama Europske monetarne unije, što će zbog fiksnog tečaja smanjiti neizvjesnost i stvoriti veću otpornost na cjenovnu diskriminaciju u nekim područjima. Uz to, fiksni će tečaj olakšati odluke u području investiranja, proizvodnje i potrošnje. Uvođenje eura potaknut će izvoz u druge europske države, što je do sada otežavao razmjerno visok tečaj kune.

Zajednička valuta će olakšati integraciju hrvatskoga bankarskog sektora i financijskog sustava s europskim financijskim sustavima, kao i diverzifikaciju rizika. U sklopu EMU-a Hrvatska će imati bolji pristup likvidnim sredstvima, pa će s povećanom likvidnošću dalje razvijati tržište obveznica i dionica. Zajednička monetarna politika očuvat će stabilnost cijena bez ometanja raspodjele gospodarskih aktivnosti, a olakšat će i trgovinu s drugim državama članicama EMU-a.

Osim koristi, priključivanje Europskoj monetarnoj uniji podrazumijeva i neke troškove. Prije svega zemlja će izgubiti neovisnu monetarnu politiku kao dio svoje gospodarske politike. Hrvatska monetarna politika bit će definirana u Europskoj središnjoj banci u Frankfurtu, a ne u Hrvatskoj narodnoj banci u Zagrebu.⁷⁰ No, budući da je malo i otvoreno gospodarstvo,

⁶⁶ Hrvatska narodna banka (2007), *Bilten*, 12 (122): 1-82;

Intervju Borisa Vujčića, viceguvernera Hrvatske narodne banke, *Vjesnik*, veljača 2007.

⁶⁷ Isto.

⁶⁸ Hrvatska narodna banka (2005), *Godišnje izvješće*, Zagreb: Hrvatska narodna banka.

⁶⁹ Europska komisija (2006), *Hrvatska: Izvješće o napretku za 2006. godinu*, COM (2006) 649 konačni tekst, Bruxelles, 8. studenog 2006.

⁷⁰ Samardžija, V., Staničić, M., Nikić, G. (2000), *Hrvatska i EU: Koristi i troškovi integriranja*. Zagreb: Institut za međunarodne odnose.

dobro integrirano u europsko financijsko tržište, Hrvatska je već bitno ograničena u vođenju autonomne gospodarske politike.

Zaključak

Koristi od članstva u Europskoj uniji manifestirat će se dugoročno, dok su troškovi kratkoročni i u velikoj mjeri vezani uz proces tranzicije. Na strani troškova, Hrvatska će kao država članica morat plaćati doprinos proračunu EU-a u iznosu koji ne premašuje 1,24% BND-a. Taj je trošak, zajedno s ukidanjem carina te gubitkom dijela usklađenog PDV-a, ipak mala cijena ako se postavi u odnos prema koristima, jer će država moći financirati do 4% svog BDP-a iz fondova EU-a.

Međutim, koristi i troškovi se ne izražavaju isključivo financijski. Najvredniji aspekt pristupanja EU jest činjenica da se na taj način pokreću reforme u svim područjima društvenog života, što bi u konačnici trebalo donijeti veći gospodarski rast i političku stabilnost. Hrvatska će nakon pristupanja postati aktivni stvaratelj politika EU-a, pa će kroz to njezin opći politički položaj biti ojačan. Nadalje, pristupanje Hrvatske EU imat će daljnje pozitivne implikacije i za druge zemlje jugoistočne Europe za koje će to značiti doprinos stabilizaciji regije te nastavku demokratizacije u tom dijelu Europe.

Putem reformi koje su povezane s pristupanjem EU hrvatska država će se modernizirati i postati jeftinija i efikasnija. U nekim područjima kao što su poljoprivreda, promet i zaštita okoliša troškovi pristupanja bit će veliki za državu. Ipak, srednjoročno i dugoročno premašit će ih koristi, imajući u vidu činjenicu da će započete reforme stvoriti uvjete za održivi gospodarski razvoj i rast. Za hrvatske proizvođače, reforme povezane s pristupanjem podrazumijevaju troškove prestrukturiranja. No, ti će kratkoročni troškovi srednjoročno i dugoročno prerasti u koristi, jer će uspješno prestrukturiranje značiti povećanje konkurentnosti i dohotka, te bolji standard zaposlenih. Za hrvatske će potrošače već u kratkoročnom razdoblju pristupanje Uniji donijeti koristi. Omogućit će im veći izbor i niže cijene roba i usluga, te bolju zaštitu i sigurnost.

Literatura

Atilgan, C. ur. (2006), *EU is Worth It: Why the EU is Vital for Its Member States*, Berlin: Konrad Adenauer Stiftung.

Ban, A. (2004), Zaštita okoliša: Javno sudjelovanje i pristup informacijama, u: Ott, K. (ur.), *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: Institucionalni izazovi*, Zagreb: Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert.

Banka, mjesečni časopis, razna izdanja.

Bejaković, P. (2002), Ne(zaposlenost) u Republici Hrvatskoj, u: Ott, K. (ur.), *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: Izazovi ekonomske i pravne prilagodbe*, Zagreb: Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert.

Beširević, N. (2006), *Kako u EU?: 85 pitanja i odgovora za hrvatske poljoprivrednike o Europskoj uniji*, Zagreb: Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija.

Button, K. (2004), Transport Policy, u: El-Agraa, A. M. (ur.), *The European Union: Economics and Policies*, Harlow: Prentice Hall.

Curzon Price, V. (2004), Industrial Policy, u: El-Agraa, A. M. (ur.), *The European Union: Economics and Policies*, Harlow: Prentice Hall.

Dnevnik, Jutarnji list, Novi list, Poslovni dnevnik, Slobodna Dalmacija, Vjesnik, Večernji list, dnevne novine, razna izdanja.

Državni zavod za statistiku (2006), *Statističke informacije*, prosinac 2006, URL=<http://www.dzs.hr> (10. svibnja 2007.)

E-Hrvatska

<http://www.e-hrvatska.hr> (10. svibnja 2007.)

Ecotec Research and Consulting (2001), *The Benefits of Compliance with the Environmental Acquis for the Candidate Countries*, (s.l.): Ecotec Research and Consulting.

European Commission (1999), *Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulty*, Notice to Member States Including Proposals for Appropriate Measures, OJC 288, Brussels, 9 October 1999.

European Commission (2003), *Europe at a Crossroads: The Need for Sustainable Transport*, Europe on the Move Series, Brussels: European Commission, Directorate-General for Press and Communication.

European Commission (2004), *Standard Eurobarometer 62: Javno mnijenje u Europskoj uniji: Nacionalni izvještaj – Hrvatska*, Bruxelles: jesen 2004.

European Commission (2006), *Enlargement, Two Years After: An Economic Evaluation*, Occasional Papers, Brussels: European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs.

European Commission (2006), *Standard Eurobarometer 66: Javno mnijenje u Europskoj uniji: Nacionalni izvještaj – Hrvatska*, Bruxelles: jesen 2006.

Europska komisija (2004), *Mišljenje o zahtjevu Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji*, Priopćenje komisije, COM (2004) 257 konačni tekst, Bruxelles, 20. travnja 2004.

Europska komisija (2006), *Hrvatska: Izvješće o napretku za 2006. godinu*, COM (2006) 649 konačni tekst, Bruxelles, 8. studenog 2006.

European Council (2005), *Financial Perspectives 2007–2013*, 15915/05 CADREFIN 268, Brussels, 19 December 2005.

European Council (2006), *Council Decision of 20 February 2006 on the Principles, Priorities and Conditions Contained in the Accession Partnership with Croatia and Repealing Decision 2004/648/EC*, OJL 55, Brussels, 25 February 2006.

Eurostat, *News releases*, December 2006,
URL=http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136107&_dad=portal&_schema=PORTAL (14. travnja 2007).

Franić, R., Žimbrek, T., (2002), *Pretpostavke za uključivanje poljoprivrede u proces pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji*, u: Ott, K. (ur.), *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: Izazovi ekonomske i pravne prirode*, Zagreb: Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert.

Hrvatska narodna banka, *Opće informacije o Hrvatskoj – ekonomski pokazatelji*, URL=http://www.hnb.hr/statistika/e-ekonomski_indikatori.htm (15. ožujka 2007.)

Hrvatska narodna banka (2005), *Godišnje izvješće*, Zagreb: Hrvatska narodna banka.

Hrvatska narodna banka (2007), *Bilten*, 12 (122): 1-82.

Hrvatska gospodarska komora (2007), *Osnovni makroekonomski pokazatelji hrvatskog gospodarstva*, URL=<http://hgk.biznet.hr/hgk/fileovi/10100.xls> (30. ožujka 2007.)

Human Rights Watch (2006), *World Report*, (s.l.) Human Right Watch.

Koestler, U., El-Agraa, A. M. (2004), *Common Agricultural Policy*, u: El-Agraa, A. M. (ur.), *The European Union: Economics and Policies*, Harlow: Prentice Hall.

Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija (2001), *Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske, s jedne strane, i Europskih zajednica i njihovih država članica, s druge strane*. Zagreb: Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija.

Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija (2006), *Komunikacijska strategija za informiranje hrvatske javnosti o Europskoj uniji i pripremama za članstvo*, Zagreb: Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija.

Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija (2006), *Nacionalni program Republike Hrvatske za pristupanje Europskoj uniji (NPPEU)*, Zagreb: Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija.

Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (2002), *Nacionalna strategija zaštite okoliša*. Zagreb: Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2005), *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010.* Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2006), *Znanstvena i tehnološka politika Republike Hrvatske 2006-2010.*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Privredni vjesnik, tjedne novine, razna izdanja.

Samardžija, V. ur. (2006), *Reforms in Lisbon Strategy Implementation: Economic and Social Dimensions*, Zagreb: Institute for International Relations, Friedrich Ebert Foundation.

Samardžija, V., Staničić, M., Nikić, G., (2000), *Hrvatska i EU. Koristi i troškovi integriranja*. Zagreb: Institut za međunarodne odnose.

Tang, Helena, ur. (2000), *Winners and Losers of EU Integration: Policy Issues for Central and Eastern Europe*, Washington: The World Bank.

Vlada Republike Hrvatske (2006), *Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.*, Zagreb: Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU.